

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ
ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

«ПЕРЕКЛАД ТА РЕДАГУВАННЯ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ»

**на тему: «ЛІНГВІСТИЧНА МАРКОВАНІСТЬ ГЕНДЕРУ ЯК
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КАТЕГОРІЇ У МОВІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА
ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»**

Студентки 4 курсу групи ЛА-381

спеціальності 035 “Філологія”

Івашини Наталії Сергіївни

Науковий керівник:

д. філ., ст. викл.кафедри

Шаранова Юлія Володимирівна

Кількість балів: _____ Оцінка _____

Члени комісії _____

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 МОВА І СТАТЬ: СОЦІОКУЛЬТУРНА ОСОБЛИВІСТЬ	6
1.1 Співвідношення мови та мислення.....	6
1.2 Соціологія, мова та гендер.....	9
1.3 Лінгвістичний гендер.....	12
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	17
РОЗДІЛ 2 ПЕРЕКЛАД ГЕНДРЕНОВОГО ФЕНОМЕНУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	18
2.1 Гендерні особливості перекладу.....	17
2.2 Особливості передачі англomовної лінгвістичної маркованості гендеру в соціальній мережі «Twitter» українською мовою.....	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	31
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	32
РЕЗЮМЕ	33
АБСТРАКТ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	37
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	38

ВСТУП

Сучасна лінгвістична теорія, провідними принципами якої стали функціоналізм, когнітивізм та антропоцентризм, виходить з розуміння мови як культурного коду нації, засоби трансляції соціально значущого та духовно-ціннісного досвіду носіїв мови, як вербалізованої форми етнічної свідомості, що відображає національно-культурні особливості. Особливої актуальності на цьому етапі набуває вивчення різних мовних явищ у гендерному ключі.

Одним з найперспективніших напрямків гендерних досліджень є порівняльні кроскультурні, етно- та лінгвокультурологічні дослідження, що характеризуються найменшою представленістю. В межах цих підходів можна чітко визначати специфіку відображення гендеру в тій чи іншій картині світу, а також досліджувати формування гендерної картини світу, гендерної мовної картини світу та етнокультурної гендерної мовної картини світу.

Аналіз стану гендерних досліджень у сучасному мовознавстві чітко показує, що лише незначну кількість робіт присвячено кроскультурним дослідженням. Найчастіше це порівняльний аналіз одного певного концепту з урахуванням двох мов. Проблемі гендерного підходу до перекладу в межах гендерної картини світу приділено недостатньо уваги. Дослідження стосуються лише проблеми впливу перекладача на адекватність передачі тексту. Великих комплексних досліджень з метою систематизувати проблеми перекладу, пов'язані з особливостями прояву гендерних стереотипів у різних мовах, немає.

Таким чином, попри пильної уваги лінгвістів до проблеми гендерних відносин у мовному просторі, зумовлених кроскультурною взаємодією, очевидно є необхідність систематизації гендерних особливостей в умовах формування перекладацьких рішень та тактик. Все вищезазначене визначає **актуальність** цього дослідження.

Отже, **мета** роботи полягає у дослідженні лінгвістичної маркованості гендеру як соціокультурної категорії у мові соціальних мереж та особливості її

перекладу українською мовою. Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати низку **завдань**:

- розглянути співвідношення мови та мислення;
- визначити взаємозв'язок соціології, мови та гендеру;
- описати поняття лінгвістичного гендеру;
- проаналізувати гендерні особливості перекладу;
- з'ясувати особливості передачі англomовної лінгвістичної маркованості

гендеру в соціальній мережі «Twitter» українською мовою.

Об'єктом роботи виступає англomовний дискурс соціальних мереж та особливості його передачі українською мовою..

Предметом роботи виступають засоби передачі гендерно-маркованих одиниць як соціокультурної категорії на базі англomовного спілкування у соціальній мережі «Twitter» та передача цих одиниць українською мовою.

Матеріалом дослідження слугують дописи в англomовній соціальній мережі «Twitter».

Для проведення дослідження був використаний комплекс загальнонаукових та лінгвістичних **методів**. Зокрема, застосовувалися гіпотетико-дедуктивний метод, за допомогою якого відбувся добір фактичного матеріалу; описовий метод, метод аналізу та метод класифікації для розгляду основних підходів до визначення ключових понять, для обґрунтування теоретичних відомостей та з'ясування їх структури та основних ознак; зіставний метод для розмежування суміжних понять у процесі дослідження; метод вибірки для підбору англomовних одиниць для подальшого аналізу та компаративний метод тексту оригіналу та тексту перекладу для визначення засобів передачі англійських гендерно-маркованих одиниць як соціокультурної категорії українською мовою.

Практичне значення дослідження полягає по-перше, в тому, що її результати та висновки можуть поглибити знання з досліджуваної теми, а по-друге, їх важливість і плідність для подальших наукових розробок студентів. Практична сфера застосування результатів дослідження – на уроках теорії перекладу.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки до кожного з розділів, загальних висновки та списку використаних джерел (25 найменувань), списку скорочень назв лексикографічних джерел (5 позицій), списку скорочень назв джерел ілюстративного матеріалу (1 одиниця).

1 МОВА І СТАТЬ: СОЦІОКУЛЬТУРНА ОСОБЛИВІСТЬ

1.1. Співвідношення мови та мислення

Протягом останніх десятиліть і століть вивчення мови значно розвивалося. Кількість і різноманітність аналізованих мовних аспектів продовжують швидко зростати, просуваючи поняття прикладного та описового мовознавства, які досліджують коло міждисциплінарних проблем, пов'язаних із мовними засобами. Своєрідний зв'язок лінгвістики та психології провокував палкі дискусії про взаємозв'язок мови й людської думки та характер їх співвідношення. Водночас як одні дослідники вважають, що певну мову сформували регіональна та національна культура та особливості мислення, інші стверджують, що саме мова створює основу для пізнання та сприйняття. Ці протилежні погляди знайшли відображення і в соціокультурних дослідженнях, впливаючи на дискусію щодо побудови соціальних концепцій.

Зокрема, це важливий аргумент щодо формування расових, класових та гендерних концепцій, соціально чи лінгвістично. Для початку слід розглянути історичну перспективу питання. Перші міркування про мову та мислення простежуються у творчості авторів XVIII століття, що представляють течію романтизму та просвітництва. Наприклад, німецький філософ і літературознавець Йоганн Готфрід Гердер (1744-1803) підтримував думку, що мислення визначається мовними засобами, тому носії різних мов сприймають світ нарізно. За його словами, «мова надає всьому знання його межі й контури», а «мислення майже не що інше, як спілкування» [цит. за 10, с.78]. Філософ був одним із перших прихильників тез про те, що певна мова створює спосіб мислення конкретної нації. Він і його послідовники описали мовні категорії та засоби як кінцеве джерело для вираження думки. Таким чином, людина не може придумати поняття, якщо його немає в мові, якою вона говорить. Думка Й. Гердера отримала подальший розвиток Вільгельмом фон Гумбольдтом (1767-1835), який розмежував дві окремі концепції світогляду. Німецькою вони називаються

«Weltansicht» і «Weltanschauung». Перше розумілося як здатність розуму сприймати світ через мову і виражають знання в лінгвістичних поняттях, тоді як другий був суб'єктивним поняття особистої ідеології, яка не обов'язково пов'язана з мовою. Тому в той час, як перше згадане уявлення було б загальним для людей певної нації, остання розглядалася як неповторний індивідуальний світогляд. В. Гумбольдт вважав, що мислення людини можна розвивати завдяки вивченню іноземних мов, відкриваючи новий погляд на звичні поняття і вводячи деякі нові, яких немає в рідній мові.

За його словами, «вийти з мовного кола можна, лише ввійшовши в інше» [15, с.3]. Тому він підтримав попереднє твердження Й. Гердера, стверджуючи, що мова в основному формує всі думки мовця. Отже, єдиним рішенням розширити межі мислення було вивчення різних мов. Однак, мабуть, найвідоміший аргумент у теорії мови та мислення належить Едварду Сепіру (1884-1939) і Бенджаміну Лі Уорфу (1897-1941). Їхні ідеї були абсолютно схожі і висловлювалися майже одночасно. Вони були відповідно об'єднані і широко відомі як «гіпотеза Сепіра-Уорфа» (Sapir-Whorf hypothesis). Ці два дослідники розширили попередні теорії, стверджуючи, що «люди живуть не в об'єктивному світі поодиноці... а перебувають під владою конкретної мови, яка стала засобом вираження їхнього суспільства» [18, с. 69]. Ця теза представляє суспільство як залежну одиницю, що створює свої соціальні категорії шляхом наявних мовних засобів. Підтвердження теорії Л. Уорф знайшов у вивченні мов індіанських племен, зокрема мови Норі (хопі). Він виявив, що багато понять, присутніх у цих мовах, не знаходять свого відображення в англійській мові. Навіть якщо тема є однаковою, слова, що позначають предмет, можуть мати зовсім різні конотації, формуючи думки з цього приводу. Найпростіший приклад: мова хопі має два окремих слова для позначення води.

«Одне слово... означає вода в ємності, інше – воду в морі, воду в ставку» тощо (цит. за [2, с. 627]). Практично це означає, що представник західної культури, носій англійської мови, не зробив би різниці між поняттями негазована та проточна вода, не маючи на чому зупинитися. Навпаки, того, мовця хопі,

збентежить англійське слово «water», що вимагає роз'яснення цього поняття. «Гіпотеза Сепіра-Уорфа» зайняла чільне місце в мові та суспільствознавстві, припускаючи, що кожна існуюча соціальна категорія стає можливою лише завдяки використанню мови. Однак багато дослідників суперечили теорії з моменту її появи. Тому для наочності обговорюваного питання тут слід згадати і протилежні точки зору. Кінець ХХ століття ознаменувався переважаючим скептицизмом щодо впливу мови на мислення. Як стверджує Аморі Гетін: «Думка не ґрунтується на мові» [7, с.32]. Для нього та багатьох інших дослідників зв'язок між мовою і мисленням очевидний, але він протилежний тому, який раніше представили Сепір і Уорф. А саме, «без мислення люди не могли б створити мову» [7, с.32]. Прихильники цієї точки зору стверджують, що пізнавальні процеси є первинними, а засоби їх вираження мають лише другорядне значення. Люди часто думають про об'єкти чи процеси, для яких вони не знають слова. З точки зору лексики, представники однієї нації можуть мати бідніший або багатший словниковий запас, але це не завадить їм поміркувати над певним поняттям. Існуюче, поки невідоме, слово можна передати описово, за допомогою жестів, малюнків, асоціацій тощо. Крім того, щороку до словникового запасу потрапляє багато новостворених слів, неологізмів та запозичень, які описують як новостворені об'єкти, так і існуючі процеси. Це доводить, що думка можлива без жодних мовних засобів для її вираження. На додаток, як тільки ідея оселиться в чийсь свідомості, можна створити слово для неї.

Багато вчених вважають, що теорії вісімнадцятого століття, описані вище, значно обмежують важливість людських інтелектуальних процесів. Джулія М. Пенн (1972) робить висновок: «Ототожнювати думку з мовою, як це зробив Гумбольдт, означає заперечувати можливість мислення без мови» [16, с. 21]. Це також заперечує наявність думки для немовлят, людей із вадами слуху та мови, пацієнтів із розумовими вадами чи будь-яких інших категорій, які не можуть сформулювати свої думки. Однак думки – це дії розуму, а не вербальний апарат. Крім того, ствердження, що мови є передумовою думки, свідчить про те, що за створенням мови не стояла людська думка. Навіть автори лінгвістичної теорії

відносності «не могли приписати походження мови божественному»; хоча В. Гумбольдт припускав, що за створення мови відповідальна надлюдська сила під назвою Geist (Дух) [16, с. 18]. Запекла критика прихильників відносності мови змусили більшість вчених звернутися до більш м'яких тверджень, стверджуючи, що думка впливає на мову. Твердження є набагато більш обґрунтованим і підкріпленим потужними доказами, особливо у сфері суспільствознавства.

1.2. Соціологія, мова та гендер

Багато соціологів доводять, що притаманна кожному окремому народу своєрідна мова не лише репрезентує, а й впливає на її соціальний лад і реалії. За словами Рональда Вордхау, «соціологія мови намагається з'ясувати, як соціальну структуру можна краще зрозуміти через вивчення мови» [23, с. 13]. Прикладів того, як соціальна стратифікація населення відбивається у використанні стандартизованої мови, багато. Наприклад, вищі та середні класи, як правило, мають вищий рівень освіти та частіше використовують офіційний стандартний варіант мови. При цьому нижчі класи можна схарактеризувати використанням сленгу, діалектизмів і розмовних виразів.

Маргінальні верстви населення можна легко розпізнати, використовуючи «піджінізовані» різновиди мови. Ці загальні тенденції, очевидно, впливають і на громадську думку. Людина може бути віднесена до певної соціальної групи чи класу, судячи з її мовленнєвих звичок, вибору лексики, використання граматики та стилістичних особливостей мовлення. Мова тут є одним із ключових факторів, що переважає над початковим судженням на основі зовнішності чи одягу. Оскільки мова вивчається з самого раннього віку, дитина сприймає як єдино прийнятний спосіб самовираження, властивий для соціальної групи, в якій вона росте. Основні мовленнєві звички, прийняті на підсвідомому рівні, залишаються навіть після зміни зовнішніх атрибутів соціальної групи. Вони також затримуються в колективній свідомості у вигляді упереджень і ярликів. Дослідники широко обговорюють роль мови у формуванні соціальної концепції

гендеру. Багато вчених погоджуються, що біологічні фактори не відіграють головної ролі у побудові гендерного поняття. Концепція в основному побудована за допомогою засобів комунікації. Отже, мова є одним із соціальних інструментів встановлення власної гендерної ідентичності. Існує спеціальна галузь досліджень, під назвою критичний аналіз дискурсу, яка «віддана дослідженню того, як мова сприяє соціальному відтворенню та соціальним змінам» [21, с.117]. Велика увага тут приділяється значущості гендерних назв, назв професій, відмінності у ввічливому зверненні тощо. Враховуючи існуючі суперечності в мовно-мисливному дискурсі, не дивно, що досі виникає багато суперечок щодо ролі мови. У той час як одні дослідники розглядають це як продукт соціальних умовностей, інші вважають його джерелом існуючих гендерних ролей.

Гендерна проєкція починає працювати задовго до народження дитини. Примітно, що першими проєкційними засобами є мовні. На певному етапі вагітності батьки починають задаватися питанням, хлопчик чи дівчинка. Вони змінюють безособове «it» на займенник, пов'язаний зі статтю, «he/she», думаючи про свою дитину або звертаючись до дитини в розмовах. Процес продовжується вибором імені, яке майже завжди також має чіткий гендерний відтінок, за винятком рідкісних винятків, застосованих для обох статей. Вербальні засоби доповнюються іншими зовнішніми ознаками статі, такими як: забарвлення та візерунки одягу, характерні іграшки, вибір аксесуарів, зачіска, тощо. Система соціального формування статі складна; вона включає розподіл домашніх обов'язків, позначення певної поведінки як придатної лише для чоловіків чи жінок. Проте більшість гендерних відмінностей глибоко вкорінені в мові. У порівнянні з багатовіковим розвитком мови, феміністичний рух і гендерна рівність все ще є досить новими концепціями. Довга історія патріархального суспільного ладу відображена в назвах деяких професій англійською мовою. А саме, існує багато професій і занять, які традиційно закінчуються на *-man*, таких як: *anchorman, businessman, chairman, clergyman, congressman, fireman, fisherman, nobleman, policeman, repairman, salesman, spokesman, sportsman* тощо. Аналізуючи сфери діяльності, можна побачити, що професії, із закінченням на «*-man*»

завичай пов'язані з політичною чи соціальною владою, забезпеченням, небезпекою чи фізичною силою. Це яскравий приклад соціально сконструйованої гендерної ролі, що приписується чоловічій частині людства. Суспільства, які використовують такі назви занять, очікують, що їхні чоловіки фізично набагато сильніші за жінок, що частково зумовлено біологічними факторами, однак, не повсюдно вірно. Вони також пропонують чоловікам бути більш агресивними, ризикованими, схильними до пригод і конкурентоспроможності.

Певною мірою ці якості обумовлені гормональними особливостями, але через соціальні норми, відображені в мові, їх можна було б очікувати від кожної людини, незважаючи на її генетичні схильності. Уявлення про соціальну владу, лідерство та забезпечення сім'ї приписують чоловікам давно вкорінені патріархальні системи, а не біологічні фактори. За словами Мері Талбот (2010), «ключовим елементом гегемонної маскулінності» є «роль годувальника» [21, с.176]. Тим не менш, зміна економічних умов та «фемінізація» робочого місця на Заході призвели до змін у найменуванні професій. Закінчення за статтю замінено на нейтральні: *-person* та *-officer*. Запровадження таких мовних змін не тільки вплинуло на сприйняття громадськістю можливостей кар'єрного зростання жінок, але й пом'якшило соціальний примус чоловіків бути годувальником.

Приклади репрезентації фемінності в мові відрізняються від тих, що демонструють маскулінність, але не менш численні. Якщо суспільство вимагає від чоловіків матеріальної підтримки сім'ї, то жінки повинні надавати турботу і моральну підтримку. Їх основні функції – дружини та матері, що можна побачити у терміні «*maternity leave*» (декретна відпустка) або враховуючи негативний відтінок слова «*spinster*» (діва) порівняно з досить позитивним «*bachelor*» (холостяк). Соціальний тиск на молодих дівчат, щоб вони вийшли заміж, все ще є цілком помітним і простежується в мові. Слово «*spinster*» тепер є юридичним терміном для самотньої жінки, хоча воно відображає негативне ставлення або жалість до молодих незаміжніх жінок, як у словосполучення «*old spinster*» (стара діва). Нещодавно введений термін «*bachelorette*» (холостячка) набуває все

більшого поширення завдяки популярній культурі й має на меті поставити самотніх жінок на один рівень із холостяками [1, с. 130].

Контекстуальне вживання слів наочно показує, що ставлення до самотніх чоловіків цілком слушне, якщо не схвальне. Розглянемо терміни «*bachelor*», «*bachelor party*», «*confirmed bachelor*» тощо. Ці терміни історично пов'язані з лицарством, а також використовується для позначення ступеня освіти, що додає цьому слову більше пошани та визнання. Приклади обмежень жіночих гендерних ролей можна знайти в найменуванні професій. Жінкам лінгвістично приписують професії, як правило, пов'язані з обслуговуванням, доглядом, демонстрацією краси чи художніх нахилів. Наприклад: *stewardess*, *waitress*, *maid*, *nurse*, *midwife*. Попри рух до гендерної нейтральності на робочому місці, мовні традиції зраджують соціальні очікування працюючих жінок. Їм не передбачається займати керівні посади чи набувати великої суспільної влади, а виконують скоріше декоративні та підпорядковувальні функції.

1.3. Лінгвістичний гендер

Обговорюючи гендер і мову, слід зазначити, що поняття граматичного роду не завжди належить до біологічної статі. Як зазначає Т. Вейр, «граматичний гендер – це просто спосіб поділу реальності на різні набори речей за граматичним принципом» [24]. Насправді, у багатьох мовах є три або більше граматичних родів, які відносяться до багатьох класів речей. Наприклад, австралійська мова *Dyirbal* має чотири гендерні класи, включаючи стать для жінок, вогню та небезпечних речей; стать для більшості живих об'єктів, включаючи всіх чоловіків; стать для їстівних фруктів та овочів; і четвертий залишковий клас речей, які не віднесені до перших трьох. Інші мови, як-от нахсько-дагестанська мова *Batsbi* (бацбі), якою розмовляють у Грузії, мають ще складніші гендерні системи, де можна розпізнати вісім різних гендерних класів. П'ять продуктивних гендерних класів і три непродуктивні гендери, які називаються статями. Цікаво те, що у бацбі є невелика кількість префіксів, які узгоджуються з об'єктами або

суб'єктами: v-, b-, d-, y-, і спосіб визначити рід іменника – це комбінація цих чотирьох префіксів, які потрібні в однині та множині [24].

В інших мовах, де маскулінність або жіночність приписується об'єктам, не було знайдено ніяких причин, які б виправдовували класифікацію. Хоча деякі дослідники можуть пояснити це тим, що іноді граматичні роди деяких іменників відображаються у властивостях їх референтів, це, безсумнівно, не завжди так. Лера Бородіцька і Лорен Шмідт стверджували, що люди сприймають в об'єктах властиву маскулінність або жіночність, незалежно від мови, якою вони розмовляють, і з цієї причини стверджували, що носії англійської мови, які раніше не знайомилися з іноземними гендерними мовами, коли їх просили визначити стать щодо іменників, вони повинні узгоджуватися між собою, а також із призначеннями статей інших «гендерних» мов [3, с. 61–79]. Науковці провели дослідження, яке підтвердило їх твердження. Вони виявили, що інтуїція англомовних людей щодо статі певних іменників корелює зі статтю, присвоєною цим іменникам у таких мовах, як німецька та іспанська. Однак, коли Г. Фаундаліс провів те саме дослідження, щоб відтворити ті самі результати, їх гіпотеза не підтвердилася. У той час як носії англійської мови в дослідженні Г. Фаундаліс погоджуються між собою у тому, як вони приписують іменникам чоловічу чи жіночу приналежність, вони не погоджуються з усіма, хто говорить про гендерні мови у світі [6].

Аналізуючи лінгвістичні гендерні особливості інших поширених мов, можна побачити, що ставлення до обох статей у різних країнах різне, що відбивається на слововживанні та формах. Наприклад, на відміну від англійської, французька категоризує більшість слів у рамках подвійної статі. Там «рід зазвичай передається не лише займенниками третьої особи..., а й у прикметниках і відмінках минулого часу» [8, с.149]. Для франкомовних це означає, що вони зобов'язані позначати себе та оточуючих людей як чоловіків чи жінок. Джейн Холмс та Міріам Мейерхофф позначають такий мовний дискурс «перформативним», оскільки його використання виконує функцію формування гендерної ролі. Мовці зобов'язані визначати свій гендер за допомогою лексики та

синтаксичних структур у обмежений спосіб і позначати себе в традиційних ролях чоловіків і жінок. Науковці відзначають, що в літературних творах англійські письменники можуть створювати своїх персонажів без статі, де немає граматичних підказок, які б вказували на їх гендер. Це полегшується тим, що морфологічна стать в англійській мові обмежується розрізненням між *he/she*, *his/her*, *his/hers*. Це особливо важко досягти в таких мовах, як французька та арабська.

Наприклад, у реченні на кшталт «*la vieille femme est assise*» (*стара сіла*), стать позначається чотири рази. Спочатку в означеному артиклі жіночого роду *la*, потім у формі жіночого прикметника *vieille*, у в іменнику жіночого роду *femme* і ще раз у формі жіночого прикметника *assise*. Отже, метод уникнення форми «*he/she*» шляхом заміни її нейтральним «*them*», що використовується в англійській мові, не застосовується у французькій або арабській мові. Відповідно, стать суб'єкта(ів) завжди має бути чітко позначена.

Так само, як і французька, арабська мова є «гендерною мовою» або «формальною гендерною мовою»; вона доволіно визначає рід іменникам. Наприклад, в арабській мові *стілець* – чоловічий, а *стіл* – жіночий. Крім того, арабські займенники третьої особи позначаються як в однині, так і в множині. Однак лише жіночі форми є «позначеними формами»; Атіка Хачімі зазначає, що «лише слова жіночого роду морфологічно позначені для статі, оскільки більшість, але не всі, мають суфікс жіночого роду *-a*. Слова чоловічого роду, з іншого боку, несуть нульовий суфікс, тому вони не позначені для статі» [22, с. 11]. Деякі вчені стверджують, що різниця в мовних репрезентаціях чоловічих і жіночих форм є відображенням сексистських ідеологій суспільств, де вони були створені.

Згідно з точкою зору, символічна та соціальна сила чоловічого роду була закладена в граматиці мови. Інші стверджують, що сексистські конотації були додані пізніше до граматичної класифікації. Мухамад Ібрагім робить висновок, що «граматичний рід є лише засобом для класифікації іменників за їхніми суфіксами без натяку на стать на початку; посилення на стать завжди було після появи граматичного роду» [9, с. 50].

В останні роки від категоричних, фіксованих і статичних концепцій гендеру було відмовлено на користь більш динамічних, конструктивістських [4]. Частково це пов'язано з тим, що сучасні суспільства почали визнавати осіб, які не бажають бути класифікованими в межах традиційної гендерної системи. Сюди входять трансгендери, гендерні рідкісні особи або гендерні квір загалом. За словами Дж. Холмс та М. Мейєрхоф, «цей погляд на гендер, як на перформативний, став ключовим принципом квір-теорії, яка досліджує та аналізує наративи, що натуралізують...» і різні сексуально обмежені фігури, які не вписуються в цю традиційну структуру» [8, с. 149].

Алан Девіс та Катеріна Елдер додають: «Саме існування гендерних ідентичностей, які не відповідають домінуючим уявленням про маскуліність та фемінність, свідчить про сконструйований, на відміну від природного, характер статі та більшу свободу діяльності, що приписується соціальним суб'єктам. за тезою «перформативність» [4, с. 305]. Релігійна та традиційна, арабська мова залишає ще менше місця для вираження трансгендерності чи гендерної нейтральності. Людині важко сформулювати поняття трансгендера або гендерно змінної особистості, оскільки мовні норми змушують обирати одну з традиційних подвійних статей. Як зазначає Сьюзен Ерліх, «ці самі культурні норми роблять інші гендерні ідентичності невідповідними або незрозумілими, і часто підлягають соціальним і фізичним санкціям і покаранням» [5, с. 453]. У більшості мов, де існує третій середній рід, він зазвичай використовується для неживих предметів або тварин. Таким чином, нейтральне ставлення до людини принизило б її. Той факт, що більшість мов заперечує гендерну нейтральність для людей, відображає переважно негативне ставлення суспільства до гендерних меншин. Наведені вище приклади ілюструють широкий діапазон, у якому мова підтримує існуючу гендерно-класову диференціацію в певному суспільстві.

Гіпотеза Сепіра-Уорфа частково виправдана в сучасному світі, але лише тією мірою, коли мова сильно впливає на громадську думку. Проаналізувавши наявні лінгвістичні та психологічні аргументи, можна побачити, що сама думка є окремим поняттям і може виникнути без участі мови. Інакше походження мови

було б пов'язано з якоюсь надлюдською чи божественною природою, як у деяких релігіях. Крім того, є багато випадків, коли у людини є певна ідея, яку вона не може втілити мовними засобами. Однак думки залежать від мови, виступаючи найзвичайнішим інструментом їх вираження.

Отже, кожен індивід обмежений у своєму досвіді спілкування наявними мовними формами. Попри існування думки, вона може залишатися на підсвідомому рівні назавжди, не в змозі виразити її й, таким чином, поділитися. Подальший соціальний та лінгвістичний аналіз особливостей різних мов, якими розмовляють у різних країнах, виявляє різне ставлення до обох статей.

У той час як деякі мови є гендерно нейтральними, інші призначають стать різним об'єктам. Одні вчені стверджують, що різниця у представленні жіночих і чоловічих форм є результатом усталених ідеологій відповідного суспільства, тоді як інші стверджують, що це випадково. Крім того, мова є потужним інструментом для кожного суспільства, який без зусиль підтримує існуючий соціальний порядок. Значні соціальні зміни можна легко простежити завдяки ретельному аналізу мови, яку вони використовують. Наприклад, рух за права жінок і ратифікація гендерної рівності в західному світі відбилися у зростанні гендерної нейтральності англійської мови, яка в усьому світі вважається міжнародною. У менш ліберальних і більш патріархальних суспільствах гендерні відмінності суворі та збережені. Тому мова сприяє формуванню традиційних гендерних ролевих моделей та класовому розшаруванню.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Співвідношення мови та мислення залишається спірним питанням, оскільки різні дослідження вказують на неоднакові результати. Ми розділяємо думку щодо впливу мислення на мову, адже спочатку з'являється поняття і лише потім людина вигадує для нього назву (створює слово).

2. Соціологія, мова та гендер пов'язані між собою. Так, певний соціум (країна, народ) створює умови для існування та визнання гендеру (жіночого, чоловічого та інших), а мова виступає інструментом вираження відношення до того чи іншого гендеру в певному соціумі. Це доводить розбіжності в різних культурах щодо гендеру.

3. Лінгвістичний гендер – це результат еволюції соціуму. Існують культури, які еволюціонували настільки, що зараз ведуться запеклі дебати щодо гендеру у напрямку повної нейтральності, коли не виділятимуть чоловічої та жіночої статі. Але поруч із зміною поглядів на гендер, більшість культур залишаються незмінними та притримуються традиційного погляду на стать. Такі різючу відмінності створюють перешкоди під час перекладу. Крім того, що мови різних груп мають багато відмінностей, але до цього додається також поняття гендеру взагалі та його різновиди зокрема. Так, в українській культурі зміни у сприйнятті гендеру тільки починають зароджуватися, коли у розвиненому світі визнають більше ніж традиційно два гендери, що лише додає проблем для українських перекладачів.

2 ПЕРЕКЛАД ГЕНДРЕНОГО ФЕНОМЕНУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

2.1 Гендерні особливості перекладу

Соціальний та біологічний гендер розрізняють як два різних семантичних рівнів: перший стосується соціально сконструйованої системи класифікації, яка приписує людям якості маскулінності та фемінності, а другий відноситься до фізичних та біологічних характеристик людини на основі їх анатомії. Як культурні, так і соціальні фактори відіграють ключову роль у розумінні плинної та динамічної природи соціальної статі. У різних культурах різняться свої очікування щодо того, щоб бути чоловіком чи жінкою, і «коли використовуються різними культурами, одні й ті ж мовні особливості можуть часто означати зовсім різні речі», – стверджувала Сюзанна Ромен [17, с. 5]. У суспільстві зазвичай існують норми щодо гендерних ролей, і Мері Телбот [21, с. 472] визнає, що гендерні стереотипи та соціальні гендерні приписи тісно пов'язані з гендерною ідеологією та підтримують її. На жаль, начебто невинна, але необхідна інформація може спотворити сенс усього тексту, фокус дискурсу чи наміри автора. Як наслідок, у процесі перекладу, якщо соціальні очікування статі в цільовій культурі дуже відрізняються від очікувань вихідної культури, перекладачам доводиться мати справу з цією аномалією, створюючи систему для охоплення відмінностей. «Перекладач повинен вирішити, що одомашнювати, що пояснити, а що запозичити» [11, с. 154]. Таким чином, з цієї точки зору, соціальний гендер видається властивістю слова, відповідно до якого люди позначають «generally male» або «generally female»; соціальне визначення статі залежить від прагматичних і соціальних міркувань (найчастіше статусу).

Оскільки соціально-історичні та контекстуальні фактори можуть змінюватися від одного місця, суспільства, культури, контексту чи проміжку часу до іншого, перекладачі часто стикаються зі складною проблемою щодо того, як перекладати гендер, який має таку величезну мінливість. Крім того, той факт, що соціальна стать залежить від часу, є значущим, оскільки в конкретному випадку

гендерної ролі, пов'язаної з професійним найменуванням, вона може бути змінена з часом, оскільки можуть відбутися соціальні зміни припускає, що: «у зв'язку з професійними назвами, для носіїв мов, які вказують займенниковий рід, зазвичай не вибирають анафоричні займенники довільно. Видається доцільним припустити, що вибір займенника не ґрунтується ні на граматичних, ні на природних критеріях як таких, а, швидше за все, на стереотипній класифікації, згідно з якою певні професії пов'язані або з жінками, або з чоловіками» [14, с. 30]. Це пояснює, чому в повсякденному діалозі це відбувається:

- *I went to **the dentist** yesterday. What a day!*
- *What did **he** say?*
- *Well, **she** said that if I go on like this, I'll be in need of false teeth very soon.*

Джон Лайонс намагається пояснити цю закономірність: «З твердження «*My cousin is a nurse*», однак більшість людей, які говорять англійською, роблять висновок, що особа, про яку йдеться, – жінка. Чи ґрунтується цей висновок на імплікації, яка належить до значення «*nurse* (медсестра)»? Або цей висновок імовірнісний, який визначається нашими знаннями про те, що більшість медсестер, як і більшість секретарів і більшість студентів науки чи логопедії, випадково є жінками?» [12, с. 310].

Ідеологічні міркування мають бути враховані під час перекладу сцен, як ілюструє Уве К'єр Нісен, подібно до прикладу в романі Дафни дю Мор'є «*Rebecca*»; Максим і його дружина запросили родичів до себе в сільську місцевість і після обіду шурин Максима висловив своє захоплення трапезою, сказавши:

«*Same cook I suppose, Maxim?*»ю

У романі не було жодних інших посилань на кухарку чи на її/його стать, тож перекладач, який повинен перекласти останнє речення мовою, яка показує граматичну стать, натрапить на труднощі щодо того, як визначити стать кухарки. Тоді Вандруска ілюструє вибір, зроблений різними перекладачами, на п'ять різних граматичних родів, показуючи мови:

French: la même cuisinière (f.)

Italian: lo stesso cuoco (m.)

Spanish: el mismo cocinero (m.)

Portuguese: a mesma cozinheira (f.)

German: dieselbe Köchin (m.).

Приклад демонструє, що, найімовірніше, перекладачі випадково обрали вибір відповідно до своїх знань про джерело спільноти або під впливом джерел власної спільноти. Ця невідповідність показує, що присвоєння соціальної статі може залежати від внутрішньої структури цільової культури, ідеології і, нарешті, мови.

Перекладачі, як правило, опиняються в ситуації, коли вони змушені через природу цільової мови вибирати одну гендерну опцію, тоді як англійські читачі, наприклад, можуть самостійно прийняти рішення і вибрати унісекс. Як згадувалося раніше, це відбувається тому, що англійська мова вважається мовою, де стать більше не є флективною категорією. Єдині сліди гендерної системи можна знайти в системі узгодження займенників, хоча зараз вона, як правило, заснована на природному роді. Ромен стверджує, що «англійська мова має «природну стать». Вона більш-менш прямо покладається на критерії людяності та біологічної статі» [17].

Якщо граматичний рід є категорією із синтаксичними наслідками в граматиці, вважається, що англійська мова показує «семантичний рід». Використання *he/she* та *it* визначається простими принципами: чоловіки – *he*, жінки – *she*, а решта – нейтральне *it*.

Бенжамін Уорф описав граматичний рід в англійській мові як приховану граматичну категорію. Він зауважив, що, наприклад, можна сказати: «*this child is eating its dinner*», але «*my daughter is eating her (not its) dinner*», хоча «*child*» та «*daughter*» у відповідних реченнях можуть означати одну і ту саму особу [25]. Проблеми можуть виникнути, коли референтом є особа невідомої або невизначеної статі. Традиційно в таких ситуаціях вживалися чоловічі форми, але в сучасній англійській мові (частково через рух до гендерно-нейтральної мови) цього часто уникають. Можливі альтернативи включають:

- використання займенників *he* або *she*, *he/she*, *s/he* тощо;
- чергування або випадкове поєднання використання *he* або *she*;
- використання *they* (поширеного особливо в неформальній мові);
- використання *it* (зазвичай розглядається лише тоді, коли антецедентом є слово як *child*, *baby*, *infant*).

Насправді це не означає, що люди, які розмовляють англійською, повністю вільні від будь-яких гендерних асоціацій з неживими або негендерними референтами. Відсутність «граматичного» роду в англійській мові компенсується наявністю «психологічного» або «метафоричного» роду. Саймон стверджує, що «гендерні відмінності в мові відіграють потужну уявну роль, навіть в англійській мові, яка має лише «природний», а не «граматичний» гендер; насправді поняття «чоловіче та жіноче» нескінченно відокремлені від усього, що має відношення до реальних статевих відмінностей» [19]. У цих випадках гендер називається «реляційним» і фактично є розширенням бінарної та опозиційної структури, яка пронизує все наше мислення» [19].

Джозеф Мелоун, аналізуючи англійсько-італійський переклад, виділяє шість засобів перекладу гендерно-маркованих одиниць:

- диференціація значень, що досягається шляхом вибору відповідного перекладу з потенційного діапазону альтернатив (прикметник або словосполучення «загального роду»);
- ампліфікація – додавання інших елементів в тексті перекладу;
- конкретизація, що досягається шляхом уточнення для виявлення значення;
- перехід від особистої форми до безособової;
- перехід від пасивної форми до активної;
- транспозиція – заміна однієї частини мови іншою [Malone 1988, с. 15].

Розглянемо передачу лінгвістичну маркованість гендеру в англійській мові та її переклад українською.

2.2 Особливості передачі англомовної лінгвістичної маркованості гендеру в соціальній мережі «Twitter» українською мовою

Одна із найпопулярніших англомовних соціальних мереж є «Twitter», саме тому нами було обрано проаналізувати цю сучасну соціальну мережу. За нашими спостереженнями величезну роль відіграє контекст та усі супутні дані повідомлення, такі як ім'я автора повідомлення, фото/відео матеріал, який прикріплюється до повідомлення та навіть хештеги, оскільки чистий текст у більшості випадків не дає чіткого розуміння статі, що одразу перетворюється на труднощі перекладача. Без усіх наведених підказок, неможливо передати вірно значення тексту. Наприклад: «*@ThirbeaForlayf The hardest part of saying goodbye to all the memories we had. Thanks for being there when my world turns into black and white, for supporting me every step of the way, for believing in me and for making me happy everyday. See you around «good **friend**» of mine»* (Twitter).

У наведеному прикладі перешкоду становить іменник «*friend*». В англомовному словнику бачимо: «a person who you know well and who you like a lot, but who is usually not a member of your family» [CD]. Жодного натяку на стать, «a person» (особа) може бути як жіночої, так і чоловічої статі, так само і «*friend*», який в українській мові може перекладатися двома варіантами: жіночим «*подруга*» та чоловічим «*друг*». Тому без вказівок автора допису, без експліцитних та імпліцитних підказок в тексті, неможливо встановити стать «*good friend*». У таких випадках перекладачу залишається лише передавати прийнятим «за замовчуванням» варіантом перекладу. В українській мові це іменник чоловічої статі «*друг*», тому у кінцевому варіанті матимемо такий переклад: «*Найважче попрощатися з усіма спогадами, які у нас були. Дякую за те, що ти був поруч, коли мій світ перетворюється на чорно-білий, за підтримку на кожному кроці, за віру в мене і за те, що робить мене щасливим кожен день. До зустрічі, мій «хороший друг».*

Але у більшості випадків у соціальній мережі «Twitter» існує безліч відкритих та прихованих підказок у вигляді мультимодальності тексту (картинки, відео тощо). Розглянемо приклад такого мультимодального пошуку гендеру.

«3 years into this thing called marriage ...idk if I could be doing it with a better **partner** and **friend**. Here's to another year of you making up excuses for why I didn't wanna go somewhere» (Twitter).

Якщо перекласти дослівно, то отримаємо: «3 роки згаяно на щось, що називається шлюбом...не знаю, чи зміг би я прожити цей час з кращим **партнером** і **другом**. Ось вам ще один рік на виправдання, чому я не хотів кудись йти».

Перекладацькою проблемою гендерного характеру є два іменники – *partner* та *friend*. Оскільки текст не містить ніяких гендерних маркерів, то перекладачу залишається лише здогадатися про яку стать йде мова, адже партнером або другом можуть бути як чоловік, так і жінка. Під дописом розміщено серію фото, див. рис. 2.1:

Рисунок 2.1. – Аналіз перекладу мультимодального допису у Twitter

Якщо звернути увагу на фото, то складається враження, що покинули дівчину, оскільки на останньому фото вона сумує одна. Тому неуважний

перекладач може припуститися фатальної помилки і передати нейтральне англійське «*partner*» та «*friend*» як «*партнер*» та «*друг*», тобто чоловічий рід. Та насправді мова йде про втрату «*партнерки*» та «*подруги*», оскільки автор допису – це чоловік на ім'я Craig David, який розлучився із своєю жінкою та страждає понад рік від такої втрати.

Та навіть імена не завжди можуть допомогти перекладачеві у з'ясуванні статі. Перш за все, іноземні власні імена не завжди виражають стать, як в українській мові. Розглянемо приклад: «*Found these negatives again from 2018 of my friend Rocky. Shot on my Hasselblad 500c*» (Twitter).

Тут проблемою перекладу стає гендерно-нейтральний іменник «*friend*», що в українській мові можна передати як чоловічим «*друг*», так і жіночим – «*подруга*». Тому перекладач шукає гендерні маркери. На допомогу має підійти власне ім'я *Rocky*. Це ім'я звучить як чоловіче, тим більш існує інтертекстуальні посилання у вигляді відомого американського фільму «*Rocky*», де головний герой на ім'я Rocky – це чоловік, який займається професійним боксом. Тому необізнаний перекладач може помилково прийняти ім'я «*Rocky*» за чоловіче, хоча в американській культурі існує і жіноче ім'я «*Rocky*». Те, що під «*Rocky*» автор допису має на увазі дівчину, вказує фото, див. рис. 2.2:

Рисунок 2.2. – Переклад власного імені в мультимодальному дописі у Twitter

Беручи до уваги наведені докази, допис матиме такий переклад для українського читача:

«Віднайшов ці негативи 2018 року **моєї подруги Роккі**. Знято на моєму Hasselblad 500с».

Власні назви іноземних компаній також можуть стати перепорою в українському перекладі. Тому прийнято надавати гендер за правилами українського правопису, тобто, якщо назва закінчується на приголосну, тоді це чоловічий рід, а на голосну – жіночий рід, наприклад:

«**Twitter has removed** many people from my account and, more importantly, they have seemingly done something that makes it much harder to join – they have stifled growth to a point where it is obvious to all. A few weeks ago it was a Rocket Ship, now it is a Blimp! Total Bias?» (Twitter).

«**Twitter видалив** багато людей з мого профілю, і, що більш важливо, вони, схоже, зробили щось, що значно ускладнило підписку – вони знизили зростання до такої міри, що це очевидно для всіх. Кілька тижнів тому це був ракетний корабель, тепер це дирижабль! Повна упередженість?» – написав президент» (nv.ua)

У наведеному прикладі власна назва – «**Twitter**», яка закінчується на приголосну, тому в українському перекладі вжито чоловічий рід «**видалив**».

«**Yeah, Musk liked Obama, Obama funded Tesla** more than he did, and the government has zero ownership of **it** because that's how America works. Now that the investment has paid off and proceeds literally gifted to the billionaire class, a 2% wealth tax somehow unimaginable» (Twitter).

У випадку з назвою «**Tesla**», проявляється жіночий рід через закінчення «**-a**», тому в українському перекладі особовий займенник третьої особи однини «**it**» передається як «**вона**»:

«**Так, Маск любив Обаму, Обама фінансував Tesla** більше, ніж він, і уряд не має права власності на **неї**, тому що саме так працює Америка. Тепер, коли інвестиції окупилися і надходження буквально передані класу мільярдерів, податок на багатство у розмірі 2% чомусь немислимий».

Пильність – це запорука вірного перекладу, особливо це стосується перекладу соціальних сторінок офіційних осіб. Так, наприклад автор статті «Справжня причина, чому Брітні Спірс видалила свій акаунт в instagram» настільки поспішав опублікувати свою статтю, що навіть не перечитав результат машинного перекладу. Він переклав за допомогою Гугул трайслейту допис Брітні Спірс наче від імені чоловіка, хоча допис писала Брітні – жінка, яка визнає себе жінкою. Це важливо підкреслити, адже зараз в США багато хто ідентифікує себе відмінно від свого біологічного гендеру, а паспорті можна обрати позначку «X» замість звичних «M» та «F», якщо людина не вирішила, якої вона статі:

«I grew up in a world where almost everything I did was controlled by something else ... I hope this message reached people who were confused or manipulated the system !!!! No ... you are not alone and no ... you are not crazy !!!! People need to hear this before it's WONDERFUL !!!! I have been waiting for 13 years and I am counting on my freedom !!!!! ' » (Twitter)

*«Я **виріс** у світі, де майже все, що я **робив**, контролювалося кимось іншим... Я сподіваюся, що це повідомлення дістанеться людям, які були збиті з пантелику чи маніпулювали системою !!!! Ні ... ти не один і ні ... ти не божевільний !!!! Люди повинні це почути, поки не ЗАБІЗНО!!!! Я чекав 13 років і розраховую на свою свободу!!!!!» (uk.v-grrrl)*

«No Lie with Brian Tyler Cohen

@NoLieWithBTC

*JUST IN: The White House is attacking Republicans for their plan to raise taxes on half of **Americans**: “After delivering tax cuts for the wealthiest Americans, [they] are now proposing tax increases on the middle class. The **President** is fighting for middle-class tax relief» (Twitter).*

У цьому прикладі іменник «*President*» має переклад «*президент*», оскільки за контекстом стає зрозумілим, що мова йде про сучасного президента США – Джо Байдена, тобто чоловіка.

Але слід зазначити, що іменник «*President*» до недавнього перекладався виключно українським чоловічим іменником «*президент*» через відсутність жінки

на посаді президента країни. Але сучасні реалії призвели до неймовірних змін у правлінні та еволюції у правописі. Зараз жінка на посаді президента стає нормою, а переклад має вигляд «президентка»:

«denisse C*

@_dencionily

“My choice for Vice President is Kiko Pangilinan and my choice for **President** is **Leni Robredo**”

QUEEN CATRIONA EVERYONE!» (Twitter).

У цьому прикладі мова йде про кандидатку у президенти Філіппін *Leni Robredo*. Для українського читача не зрозуміло, яка стать ховається під іноземним іменем «*Leni Robredo*», а іменник «*President*» в англійській мові немає гендерної ознаки. Тому слід звернути увагу на іменник «*QUEEN*» – гендерний маркер жіночої статі, тому іменник «*President*» тут має передаватися як «президентка».

Як доказ, що «*Leni Robredo*» – це жінка, кандидатка в президенти, наведемо ще один приклад:

«Jamesrhed, CPA ♠

@JamesRhed

*It's official. Catriona Gray has endorsed **Leni Robredo** for Presidency!!*

*Looking back, this is Catriona Gray's winning answer – implicitly describing our next **president Leni** as a strong **woman** who became an image of strength for the Filipino people. #IpanaloNa10ParaSaLahat» (Twitter).*

Тут зустрічається експліцитний гендерний маркер – «*woman*», тобто жінка. Тому переклад має бути з урахуванням жіночої статі:

«Це офіційно. Катріона Грей **підтримала** Лені Робредо на посаду президента!! Озираючись назад, це виграшна відповідь Катріони Грей, яка приховано описує **нашу наступну президентку** Лені як сильну **жінку**, яка **стала** образом сили для філіппінського народу».

«hana with one n (DMs)

@hana__anah

My friend calls me often but then when she gets another call, she hangs up to take the other call. What is the phone etiquette on this?» (Twitter).

Переклад англійського гендерно-нейтрального іменника «*friend*» не складає труднощів, адже за ним одразу йде гендерний маркер у вигляді особового займенника жіночого роду третьої особи однини «*she*»:

«Моя подруга часто дзвонить мені, але як тільки їй надходить інший дзвінок, вона кидає слухавку зі мною, щоб прийняти інший дзвінок. Який існує телефонний етикет?».

За нашими спостереженнями англомова публіка вдається до маркованої гендерної лексики аби виділити стать. Так, наприклад, англійський іменник «*baby*» тлумачиться як «a very young child, especially one that has not yet begun to walk or talk» [CD]. Знову без гендерної вказівки, а тому аби підкреслити стать дитина, мовці вживають іменники «*boy*» та «*girl*»: «*@CNN. Football legend Cristiano Ronaldo has announced his baby son has died. The Manchester United and Portugal star said in October he and his partner, Georgina Rodriguez, were expecting twins. In December they announced they were expecting a boy and a girl*» (Twitter).

Отже, у цьому тексті мова йде хлопчика, який нажаль помер, тому український переклад матиме такий вигляд:

«Легенда футболу Кріштіану Роналду оголосив про смерть свого маленького сина. Зірка Манчестер Юнайтед і Португалії заявив у жовтні, що він та його партнерка Джорджина Родрігес чекають близнюків. У грудні вони оголосили, що чекають хлопчика і дівчинку».

Тут також присутній ще один іменник, який не має прямого родового вираження «*partner*» – «a person or organization you are closely involved with in some way» [CD]. Тому слід звернутися до контексту. В тексті вказано ім'я «партнерка» – *Georgina Rodriguez*, молода дівчина з Аргентини, яка проживає разом із футболістом Кріштіану Роналду з 2017 року. Тому проблем з перекладом не виникає, у цьому випадку обирається фемінітив «*партнерка*».

Не завжди гендерно-марковані слова мають лише нейтральну або позитивну оцінку. Розглянемо допис Dean Norris:

Рисунок 2.3 – Приклад негативно-оцінної гендерно-маркованої лексики

Він написав наступне: «*A good reason not to cheat on your **spouse**, especially if you die first*» (Twitter).

У цьому прикладі проблемою для перекладу може слугувати іменник «*spouse*», який в англійській мові означає «a person's husband or wife» [CD]. Тобто, це може бути як «дружина» (жіночий рід), так і «чоловік» (чоловічий рід). Тому необхідно шукати гендерні маркери. На малюнку до допису міститься вульгаризм «*whore*», що в англійській мові означає: «**a woman** whose behaviour in her sexual relationships is considered immoral» [CD]. Тобто, це образа лише для жінки, а тому мова йде про жінку. Таким чином іменник «*spouse*» передається як «чоловік», оскільки його жінка зраджувала йому за життя, а після її смерті він помстився їй, встановивши пам'ятник з написом «*whore*».

Український переклад матиме наступний вигляд: «*Гарна причина не зраджувати своєму чоловікові, особливо якщо ви помрете першою*».

В англійській мові більшість тварин мають універсальну назву, під якою мають на увазі обидві статі, наприклад

«*@whatcler animals are so funny you can name a **cat** iPhone 3 and **he** won't know wtf goin on*» (Twitter).

Іменник «*cat*» в англійській мові означає «a small animal with fur, four legs, a tail, and claws, usually kept as a pet or for catching mice» [CD], тобто тварина без конкретної ознаки статі. Те, що це кіт чоловічої статі вказує особовий займенник однини – «*he*», тобто мова йде про кота. Тому переклад матиме наступний вигляд: *тварини такі кумедні, ти можеш назвати кота iPhone 3, і він не дізнається, що відбувається».*

*«@Luka_flowers I have no one to talk to about my cats so this is an outlet . This is my **cat** Mango! **She** is my clingiest **cat**, **she** sleeps with and is always with me ! I've had **her** for a few years and would do anything for her <33» (Twitter).*

Тут вже іменник «*cat*» передається жіночим родом «кішка», на що вказує особовий займенник третьої особи однини «*she*» та присвійний займенник третьої особи однини «*her*». Ім'я кішки не має гендерної ознаки, оскільки «Манго» – це лише фрукт, а для англійського читача закінчення на *-o* автоматично робить його середнього роду.

Відомий мем на увесь світ «Grumpy Cat» в різних українських виданнях передають то чоловічим родом як «Похмурий кіт», так і жіночим «Сердита кішка»:

*«Кішка на ім'я Соус Тардар, що отримала прізвисько «**Похмурий кіт**» (**Grumpy Cat**) за незвичайне вираз морди, відвідала штаб-квартиру глянцевого журналу *Vogue* в свій другий день народження. Про це повідомляється в офіційному твіттері кішки» (Kotovnety)*

*«З-за незвичайного прикусу і, як наслідок, «вічно похмурого» вираз мордочки їх домашній улюбленець став популярний у всьому світі, а інтернет-користувачі дали їй нове ім'я **Grumpy Cat** – «**Сердита кішка**» (ukr.media)*

На офіційній сторінці знаходимо відповідь щодо статі цієї відомої тварини:

*«10 years ago, on April 4th, 2012, Grumpy Cat was born. **Her** adorable frown has been making people around the world smile ever since. Thank you to all of Grumpy's fans who keep her spirit alive every day» (Twitter).*

Отже, виявилась дівчинкою, тому переклад «*Похмурий кіт*» – невірний, а от «*Сердита кішка*» відповідає реальності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Гендерні особливості перекладу полягають в першу чергу в розбіжностях мови оригіналу та мови перекладу. Якщо мови споріднені, відносяться до однакової мовної родини, то проблем майже немає, але у випадку зовсім різних мов (англійська та українська), виникає низка перекладацьких труднощів. Оскільки в нашому дослідженні мова йде про англійську та українську мову, то проблема полягає не лише у засобах вираження роду, але і діаметрально різними тенденціями. В англомовних країнах зараз йде активна зміна відношення до жіночої статі, тому зараз спостерігається тенденція уніфікації, коли стать взагалі не виділяється і стає важко диференціювати за словом жіночий та чоловічий рід, на кшталт звернення, назви професій тощо. В той час як в Україні навпаки – тенденція виділення жінки у суспільстві за допомогою фемінітивів.

2. Особливості передачі англомовної лінгвістичної маркованості гендеру в соціальній мережі «Twitter» українською мовою можна назвати мультимодальністю тексту в соціальних мережах. Окрім стандартних гендерних маркетрів у вигляді особових та присвійних займенників третьої особи однини, власних назв, спеціальних слів, які вказують на стать, в соціальних мережах більшість матеріалу супроводжується фото та відео матеріалом. Саме це може слугувати довідкою про гендер того чи іншого іменника. Тому перекладачу набагато легше перекладати сучасні дописи, адже він має змогу дізнатися про автора, його життя та героїв, про які йдеться мова в дописі.

За нашими спостереження важливо звертати увагу на такі елементи в повідомленні:

- автор допису (якої статі);
- історія повідомлення (інколи це серія повідомлень);
- власні імена;
- особові та присвійні займенники третьої особи однини;
- іменника, які прямо виражають гендерну приналежність (*daughter, son, mother, father, sister, brother, wife, husband, girl, boy, woman, male, female* тощо).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Мови та мислення перебувають у невідривному зв'язку, тому багато науковців сперечаються щодо першочерговості впливу. Ми притримуємося думки, що мислення впливає на мову, оскільки мова – це інструмент вираження думок. Але і сформований соціум та мова також і собі чинять вплив на мислення.

Такий взаємозв'язок тріади – соціології, мови та гендеру – проявляється нарізно в різних країнах. Якщо взяти до уваги англomовне суспільство, то в 2022 році активно протікає боротьба за уніфікацію гендеру. Головна ідея – рівність у всьому, тому немає потреби виділяти ту чи іншу стать спеціальними словами, а ті, що ще є в англійській мові – замінити на нейтральні та прибрати фемінітиви. Прямо протилежний процес відбувається в українському суспільстві. Правопис 2019 року наочно демонструє фемінізацію української мови. Усі професії наразі мають два варіанти – жіночий та чоловічий, чого раніше не було.

Поняття лінгвістичного гендеру відрізняється від біологічної статі, а сучасні зміни в англomовній культурі взагалі додали велику кількість нових явищ та понять у сфері гендеру. Так, вже в 2021 році в США було видано перший паспорт без конкретної статі, замість звичного «*male*» та «*female*», зараз можна обрати позначку «X», тобто людина не знає, до якої статі вона належить, і це вже питання психологічне, а не біологічне.

Такі різючі зміни щодо питання гендеру в різних країнах лише створюють додаткові перешкоди при перекладі. Тому важливо, щоб сучасні перекладачі постійно вивчати нововведення в країнах, мову якою вони володіють та перекладають.

Практичний аналіз надав можливість з'ясувати особливості передачі англomовної лінгвістичної маркованості гендеру в соціальній мережі «Twitter» українською мовою. Завдяки мультимодальності визначення гендеру в тексті оригіналу не становить проблеми, а передача таких одиниць має відбуватися лише за правилами сучасного правопису української мови (використання фемінітивів).

РЕЗЮМЕ

Робота присвячена дослідженню лінгвістичної маркованості гендеру як соціокультурної категорії у мові соціальних мереж та особливості її перекладу українською мовою.

В роботі розглядаються співвідношення мови та мислення, визначається взаємозв'язок соціології, мови та гендеру; описується поняття лінгвістичного гендеру; аналізуються гендерні особливості перекладу; з'ясовуються особливості передачі англomовної лінгвістичної маркованості гендеру в соціальній мережі «Twitter» українською мовою.

Об'єктом роботи виступає лінгвістичне поняття «гендер» та його лексичне вираження в англійській мові.

Предметом роботи виступають засоби передачі гендерно-маркованих одиниць на базі англomовної соціальної мережі «Twitter».

Матеріалом дослідження слугують дописи в англomовній соціальній мережі «Twitter».

Методи дослідження:

- метод опрацювання критичної літератури;
- метод суцільної вибірки;
- компаративний метод тексту оригіналу та тексту перекладу.

Результатом здійсненого дослідження стало з'ясування розбіжностей в соціокультурі двох мов – англійської та української. В англійській культурі наразі відбувається уніфікація гендеру, в той час як в українській навпаки – фемінізація мови. Окрім наявних граматичних розбіжностей двох мов, ці діаметральні напрямки розвитку гендерного питання необхідно враховувати під час перекладу англійської мови соціальних мереж.

ABSTRACT

The work is devoted to the study of linguistic labelling of gender as a social and cultural category in the language of social networks and the peculiarities of its translation into Ukrainian.

The paper considers the relationship between language and thinking, determines the relationship between sociology, language, and gender; describes the notion of linguistic gender; gender peculiarities of translation are analyzed; the peculiarities of the rendering of English linguistic labeling of gender on the social network "Twitter" in Ukrainian are clarified.

The object of the work is the linguistic notion of "gender" and its verbal expression in English.

The subject of the work is the means of transmission of gender-marked units on the basis of the English social network "Twitter".

The data of the study is posts on the English social network "Twitter".

Research methods:

- method of elaboration of critical literature;
- method of continuous sampling;
- the comparative method of the original text and the translated text.

The result of the study clarified the differences in the social and culture of two languages – English and Ukrainian. In English culture, there is currently a unification of gender, while in Ukrainian culture, on the contrary, there is a feminization of language. In addition to the grammatical differences between the two languages, these diametrical directions of gender development must be considered when translating English on social networks.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anfal A. Language and Gender: a Socio-Cultural Feature Dominating Perception// *International Journal of Humanities and Social Science*. Vol. 7 No. 2; February 2017. pp. 127–131.
2. Barnard A., Spencer J. Routledge encyclopedia of social and cultural anthropology. London England: Routledge, 2010. 888 p.
3. Boroditsky L., Schmidt L., Phillips W. Sex syntax and semantics. //In D. Gentner S. Goldin-Meadow Eds.) *Language in mind: Advances in the study of language and thought*. 2003. pp. 61–79
4. Davies A., Elder C. The handbook of applied linguistics. Malden MA: Blackwell Pub. 2004. 886 p.
5. Ehrlich S. Legal discourse and the cultural intelligibility of gendered meanings. // *Journal of Sociolinguistics*. 2007. Vol. 11/4. pp. 452–477
6. Foundalis H. Evolution of Gender in Indo-European Languages. Proceedings Of The Twenty-Fourth Annual Conference Of The Cognitive Science Society 2002. Vol. 24.
7. Gethin A. Language and Thought: A Rational Enquiry Into Their Nature and Relationship. Bristol: Intellect Books, 1999. 96 p.
8. Holmes J., Meyerhoff M. The Handbook of Language and Gender. New York: John Wiley Sons. 2008. 775 p.
9. Ibrahim M. H. Grammatical gender: Its origin and development. The Hague: Mouton, 1973. 113 p.
10. Leavitt J. Linguistic Relativities: Language Diversity and Modern Thought. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 258 p.
11. Livia A. One man in two is a woman: linguistic approaches to gender in literary texts. In Holmes J., Meyerhoff M. *The Handbook of language and gender*. Oxford, Blackwell 2003. pp. 142–158.
12. Lyons J. Semantics. 2 vols. Cambridge: Cambridge University Press, 1977. 460 p.

13. Malone J.L. *The Science of Linguistics in the Art of Translation*. Albany: State University of New York, 1988. 258 p.
14. Nissen U.K. *Aspects of Translating Gender/ Uwe Kjær Nissen (University of Southern Denmark)*. *Linguistik online*. Vol. 11. Issue 2. 2002. pp.25–37.
15. Pavlenko A. *The Bilingual Mind: And What It Tells Us about Language And Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. 400 p.
16. Penn J.M. *Linguistic Relativity versus Innate Ideas: The Origins of the Sapir-Whorf Hypothesis in German Thought*. Berlin: Walter de Gruyter, 1972. 62 p.
17. Romaine S. *Communicating Gender*. L. Erlbaum Associates, 1999. 406 p.
18. Sapir E. *The Status Of Linguistics As A Science*. 1958. p. 69
19. Simon S. *Gender and Translation*. London: Routledge, 1996. 208 p.
20. Talbot M. *Gender stereotypes: reproduction and challenge./ In Holmes J., Meyerhoff M. The Handbook of language and gender*. Oxford, Blackwell 2003. pp. 468–486.
21. Talbot M. *Language and Gender*. Cambridge UK: Polity Press, 2010. 288 p.
22. Vicente A. *Gender and Language Boundaries in the Arab World. Current Issues and Perspectives. // Estudios de dialectología norteafricana y andalusí*. 2009. Vol. 13. pp. 7–30.
23. Wardhaugh R. *An introduction to sociolinguistics*. Oxford: Blackwell, 2006. 426 p.
24. Weir T. *Gender Contrasts Around the World*. Quora. Retrieved from (2014) URL: <https://www.quora.com/>. (дата звернення 01.04.2022)
25. Whorf B. *Gramatical categories*. *Language*. 1945. Vol. 21. pp. 1–11.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Советская энциклопедия. 2004. 571 с.
2. Коломієць І. І. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога). Умань ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с.
3. СУМ – Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення 20.04.2021)
4. CD – Cambridge Dictionary. URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення 15.01.2021)
5. CoLD – Collins Dictionary. URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** <https://www.collinsdictionary.com> (дата звернення 15.01.2021)
6. MWD – The Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення 15.01.2021)

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Kotovnety. – «Похмурий кіт» відвідав редакцію Vogue в свій день народження. URL. <https://sites.google.com/site/kotovnety/atchum> (дата звернення 30.04.02022)

nv.ua. – Twitter, на який заслуговує Трамп, та ще 5 дивних розширень для Chrome URL. <https://nv.ua/ukr/lifestyle/life/twitter-jakij-zaslugovuje-tramp-i-shche-5-divnih-rozshiren-dlja-crome-658915.html> (дата звернення 30.04.02022)

Twitter. – Twitter (соціальна мережа). URL. <https://twitter.com> (дата звернення 15.04.02022)

ukr.media. – Знаменита Grumpy Cat заробила 100 млн \$. URL. <https://ukr.media/animals/218335/> (дата звернення 30.04.02022)

uk.v-grrrl. – Справжня причина, чому Брітні Спірс видалила свій акаунт в instagram. URL. <https://uk.v-grrrl.com/real-reason-britney-spears-deleted-her-instagram-account> (дата звернення 30.04.02022)